

HET
WERKPAARD
VAN DE
HANZE

Ter gelegenheid van de heropening van Stadsmuseum Harderwijk bieden wij u deze lesbrief aan. Deze bevat informatie over de Hanze en het paardgewichtje zodat u uw leerlingen kunt voorbereiden op het versieren hiervan.

Met vriendelijke groet,

Corien van der Meulen
Directeur Stadsmuseum Harderwijk

Met medewerking van:

**stads
museum**
harderwijk

#GESCHIEDENIS

Hanzestad Harderwijk

In de late middeleeuwen dreven Nederlandse kooplieden uit steden als Kampen, Zwolle, Zutphen, Doesburg, Elburg en Harderwijk handel met kooplieden en steden in Noord-Duitsland en rond de Oostzee. Kooplieden en steden uit deze streken gingen in de loop van de dertiende eeuw met elkaar samenwerken. Dit verbond werd de Noord-Duitse Hanze genoemd, kortweg de Hanze. Het doel van de Hanze was zoveel mogelijk te handelen en de kooplieden te beschermen.

Er werd toen vooral handel gedreven in graan, vis, hout, pelzen, en bier uit Noord-Duitsland en het Oostzeegebied. Die goederen werden vervoerd in koggen, dé moderne handelsschepen uit die tijd. De ladingen werden naar Hanzesteden vervoerd en voor een deel doorverkocht naar steden in het achterland of naar gebieden buiten het verbond, bijvoorbeeld Zuid-Europa. Andersom brachten de Hanzekooplieden producten uit Engeland, Frankrijk en andere landen naar het Oostzeegebied. De Hanzesteden hielpen elkaar. Zo werden er afspraken gemaakt over maten, gewichten en munten. Door samen te werken stonden de steden ook sterker tegenover koningen en hertogen. Ook maakten zij afspraken om samen te reizen. Dat was veel veiliger dan alleen te gaan, piraterij kwam toen veel voor, met name in de Noordzee en de Oostzee. Door de handel zijn de Hanzesteden groter en rijker geworden.

Wij weten niet precies wanneer Harderwijk lid is geworden van de Hanze, maar zeer waarschijnlijk al vóór 1280. De kleine Hanzestad Harderwijk sloot toen namelijk een verdrag met de Duitse Hanzesteden Hamburg en Rensburg om gevangenen en goederen uit te wisselen. Harderwijk was een actief Hanzelid. De stad nam deel aan oorlogen en acties tegen piraten. Zo werd in 1387 de Harderwijker Tidemans slachtoffer van Noorse piraten. Gelukkig voor hem liep het uiteindelijk goed af.

In de loop van de zestiende eeuw werden Hanzesteden minder belangrijk, onder andere omdat ze niet goed meer samenwerkten. Ze kregen bovendien stevige concurrentie van steden buiten de Hanze. Dit brak het verbond uiteindelijk op. Antwerpen, niet veel later gevolgd door Amsterdam, werden internationale handelssteden, belangrijker dan de Hanzesteden. Door de ontdekkingsreizen kwam er toen veel meer handel met Oost- en West-Indië en Amerika. Voor Nederland bleef de handel met het Oostzeegebied echter nog belangrijk.

Paardgewichtje

Één van de belangrijkste overblijfselen uit de Hanzetijd voor Harderwijk is het paardgewichtje dat in 1999 door de Harderwijker John ten Pierick werd gevonden in de buurt van zwembad De Sypel. Dit kleine paardje is 6 x 4,4 x 2 centimeter groot en weegt 80 gram. Het is omstreeks 1300 in Noorwegen gemaakt. Haakon V (1270-1319) was destijds koning van dat land. Vandaar de letter H op het paardje.

Dergelijke paardjes werden gebruikt om de waarde van gouden of zilveren munten te bepalen. Je kunt het een standaardgewicht noemen. Toen het paardgewichtje nog heel was, woog het 87,5 gram en dat kwam overeen met een halve mark. Helaas mist het paardje een deel van z'n rechter achterbeen, waardoor het waardeloos werd. De zuiverheid van munten kon er daarom niet meer mee worden bepaald. Het paardje werd weggegooid in een beerput, een put waarin stront werd opgevangen, er waren toen nog geen wc's. De inhoud van zo'n put werd gebruikt om het land te bemesten. In die tijd was De Sypel landbouwgrond. Pas later is dit gebied binnen de stad komen te liggen. Vandaar dat dit paardje ongeveer zevenhonderd jaar later daar is gevonden en nu in het Stadmuseum Harderwijk bewonderd kan worden!

#OPDRACHT

Het werkpaard van de Hanze

Dit paard gewichtje heeft zijn leven hard gewerkt voor de vele kooplieden en handelaars. Het woog 87,5 gram en dat was net zoveel als een halve mark. Zo kon iedereen meten hoeveel een munt waard was. Helaas verloor dit paardje een been en werd weggegooid. Honderden jaren later werd hij in Harderwijk gevonden. Het hoeft nu niet meer te werken en mag uitrusten en mooi zijn in het Stadsmuseum.

Jij hebt ook een paardje gekregen. Ook deze mist een been. Dit paardje hoeft ook alleen nog maar mooi te wezen. Omdat we niet alle paardjes een plekje kunnen geven in het museum, kan jij misschien een stalletje bouwen.

Je gaat het witte paardje versieren en geeft hem of haar ook een stalletje. Deze kan je maken van het vouwblad dat bij de opdracht is gevoegd. Print deze dus uit op stevig papier. Jouw paardje moet zich wel thuis voelen in het stalletje. Maak je een prinsessenpaardje, dan wil zij natuurlijk ook een prinsessen stal. Maak je een leger paard, dan past daar ook een stoere leger stal bij. Maar je kun natuurlijk ook een kunstpaard, sportpaard, clownspaard of weer een heel ander paard maken.

De paardjes worden tentoongesteld in het museum van Harderwijk en de aller, aller, allermooiste krijgt voorgoed een plekje in de collectie, net als het originele paardgewichtje.

Lesdoelen

- Leerlingen leren de geschiedenis van het paardgewichtje en daarmee een deel van de geschiedenis van Harderwijk.
- Leerlingen maken het saaie witte paard tot een uniek kunstpaard
Dit kan met verf, stift, plakband, wol, folie, papier, lijm, glitter.
- Leerlingen creëren een stal dat bij het paard past.

LET OP!

Je kunt alleen of met de hele klas de paardjes in hun stalletjes inleveren bij het stadsmuseum op donkerstraat 4 in Harderwijk. Dit moet vóór 23 juni dan kiest een jury de mooiste uit. Vanaf 11 juli kan je alle paardjes komen bekijken in de tentoonstelling en zie je welk paardje is verkozen tot de allermooiste.

#VOUWBLAD

BUITENKRANT

